

Abdullah Engin KOŞAR
Yüksek Lisans Öğrencisi
İstanbul Gelişim Üniversitesi/LEE/ Mimarlık
mimarenginkosar@hotmail.com

İlke CİRİTÇİ
Doç. Dr.
İstanbul Gelişim Üniversitesi/MMF/ Mimarlık
iciritci@gelisim.edu.tr

<https://orcid.org/0009-0006-6929-2090>
<https://orcid.org/0000-0002-1492-0727>

**Yerel-Kırsal Kalkınmaya Katkı
Sağlaması Açısından Endüstriyel
Mirasın Araç Olarak Kullanılması**

*Using Industrial Heritage as a Tool for
Contributing to Local-Rural
Development*

Makale Kategorisi (Araştırma Makalesi / Research Article)

Geliş Tarihi / The Date of Received:13.02.2025

Kabul Tarihi / The Date of Accepted:23.06.2025

Yayın Tarihi / The Date of Published:28.07.2025

Atıf / Citation

Koşar A. E. & Ciritci İ. (2025). Yerel-Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlaması Açısından Endüstriyel Mirasın Araç Olarak Kullanılması, Yeni Fikir Dergisi, 17 (34), 27-37

Kosar A. E. & Ciritci I. (2025). Using Industrial Heritage as a Tool for Contributing to Local-Rural Development, The Journal of Yeni Fikir, 17 (34), 27-37

Bu makalede intihal programıyla benzerlik raporu alınmıştır.
In this article, a similarity report with the plagiarism program was received.

Yerel Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlaması Açısından Endüstriyel Mirasın Araç Olarak Kullanılması

Öz

Endüstriyel miras, sanayi devriminden günümüze kadar korunabilen ve toplumsal gelişimde önemli rol oynayan üretim yapıları, demiryolları, madenler ve köprüler gibi çeşitli öğeleri kapsar. Bu yapıların korunması, sadece fiziksel varlıklarının sürdürülmesini değil, aynı zamanda bir toplumun kültürel hafızasını ve geçmişle olan bağlarını geleceğe taşımasını sağlamaktadır. Kırsal bölgelerdeki bu tür yapılar, doğru stratejilerle değerlendirildiğinde yerel kalkınmaya katkı sağlayan önemli bir kaynak haline gelebilir. Çalışmanın odak noktası, kırsal alanlardaki endüstriyel binaların korunarak tekrar kullanıma kazandırılmasının, ekonomik iyileşmeye ve toplumsal faydalara desteğinin önemini vurgulamaktır. Endüstriyel miras, kırsal kalkınmanın en önemli unsurları arasında yer alan ekonomik çeşitlilik, altyapının güçlendirilmesi, sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi ve çevresel sürdürülebilirlik gibi unsurların her birine katkıda bulunabilecek nitelikte bir araçtır. Terk edilmiş endüstriyel alanların yeniden işlevlendirilmesiyle, bu alanlar yeniden değerlendirilip turistler için bir çekim noktası olabilir, istihdam olanakları yaratılabilir ve yerel ekonomiye doğrudan katkı sunulabilir. Aynı zamanda yerin hafızasında ve yerel kodlarında yer alan yapı grubunun yeniden kullanılıyor olması o yerde yaşayan yerel halkın bir sonraki nesle anılarını aktarmada ve bu anlamda hafızayı güçlü tutmada büyük katkı sağlar. Yerel halkın yapı grubuyla ve alanla doğrudan kurmuş olduğu bu bağ, halkın o yere aidiyetini güçlendirir ve bölgeyle etkileşiminin artmasına da olanak tanır. Çalışmada, endüstriyel mirasın koruma süreçleri incelenmekte paydaşların sürece katkıları ele alınmaktadır. Başarılı koruma stratejileri, bu mirasın gelecek nesillere aktarılmasını ve kırsal bölgelerde sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanmasını mümkün kılar. Çalışmada literatür taraması ve niteliksel gözlem ile veri toplanmıştır. Toplanan veriler neticesinde endüstriyel miras projelerinin geliştirilmesi için öneriler sunulması amaçlanmıştır. Bu tür projelerin kırsal alanlarda kültürel, ekonomik ve sosyal açıdan yaratabileceği dönüşümler konularına dikkat çekmek, farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Endüstri Mirası, Mimarlık ve Sürdürülebilirlik, Kırsal kalkınma.

Using Industrial Heritage as a Tool for Contributing to Local Rural Development

Abstract

Industrial heritage encompasses a variety of items such as manufacturing structures, railroads, mines and bridges that have been preserved since the industrial revolution and played an important role in social development. The preservation of these structures not only ensures that their physical existence is maintained, but also that a society carries its cultural memory and ties with the past into the future. When re-functioned with the right strategies, such structures in rural areas can become an important resource contributing to local development. The focus of the study is to emphasize the importance of preserving and adaptive re-using industrial buildings in rural areas to support economic recovery and social benefits. Industrial heritage is a tool that can contribute to each of the most important elements of rural development, such as economic diversification, strengthening infrastructure, improving social services and environmental sustainability. By repurposing abandoned industrial areas, they can be revalued and become a point of attraction for tourists, create employment opportunities and contribute directly to the local economy. At the same time, the re-use of the building group, which takes place in the memory and local codes of the place, contributes greatly to the transfer of memories of the local people living in that place to the next generation and to keep the memory strong in this sense. This direct connection of the local people with the building group and the area strengthens the belonging of the people to that place and allows them to increase their interaction with the region. In this study, the conservation processes of industrial heritage are examined and the contributions of stakeholders to the process are discussed. Successful conservation strategies make it possible to transfer this heritage to future generations and ensure sustainable development in rural areas. In the study, data was collected through literature review and qualitative observation. As a result of the data collected, it is aimed to provide suggestions for the development of industrial heritage projects. It is aimed to draw attention to the cultural, economic and social transformations that such projects can create in rural areas and to raise awareness.

Keywords: Industrial Heritage, Architecture and Sustainability, Rural development.

1. GİRİŞ

Endüstriyel miras, sanayi devriminin getirdiği üretim ve yapı kültürünü temsil eden, tarihten günümüze kadar korunabilmiş önemli eserlerden oluşur. Fabrikalar, madenler, demiryolları, köprüler gibi yapılar, sadece ekonomik değil, kültürel ve sosyal açıdan da miras olarak kabul edilmektedir. Modern toplumun temelini oluşturan bu yapıların korunması, geçmişin izlerinin geleceğe taşınması açısından büyük önem taşır. Yerel ve kırsal alanlarda bulunan endüstriyel miras eserleri ise kırsal kalkınmaya katkı sağlayan bir kaynak olarak değerlendirilebilmektedir. Bu eserlerin korunarak turizme ve ekonomiye kazandırılması hem kırsal alanların canlanmasına hem de bölgesel gelişim ve sürdürülebilirliğine katkı sağlar. Bu çalışma, endüstriyel mirasın kırsal kalkınmadaki potansiyel rolünü araştırmak ve bu tür projelerin geliştirilmesine yönelik öneriler sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, endüstriyel mirasın kırsal kalkınmaya katkı sağlamak için araç olarak kullanılabilme yöntemlerini incelemektir. Endüstriyel miras alanlarının korunarak yeniden işlevlendirilmesi, kırsal alanlardaki ekonomik hareketliliği artıracak bir potansiyele sahiptir. Çalışma, özellikle atıl durumdaki endüstriyel yapılar üzerinde odaklanarak bu tür yapıların yeniden kullanımıyla elde edilebilecek ekonomik, sosyal ve kültürel faydaları analiz eder. Bu doğrultuda çalışmanın kapsamı, yerel yönetimlerin rolü, toplum katılımı, koruma stratejileri gibi başlıklar ele alınarak, kırsal kalkınma ve endüstriyel miras ilişkisinin detaylandırılmasına odaklanılacaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Endüstriyel mirasın kırsal kalkınmada potansiyel bir kaynak olarak görülmesi, son yıllarda akademik ve politik alanda giderek daha fazla tartışılan bir konudur. Literatürde, endüstriyel mirasın korunması ve yeniden işlevlendirilmesinin yerel ekonomilerde yarattığı olumlu etkilerden sıklıkla bahsedilmektedir. Bu tür projeler, kırsal bölgelerde turizmin gelişmesini desteklemekte, yerel halk için yeni iş fırsatları yaratmakta ve bölgenin sosyal dokusunu güçlendirmektedir. Ayrıca, endüstriyel mirasın korunması, kültürel sürdürülebilirliğe de katkı sağlamak ve tarihsel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını mümkün kılmaktadır.

Literatür taraması 'endüstri mirası', 'kırsal kalkınma', 'kırsal turizm', 'yeniden işlevlendirme' genel başlıkları altında yapılmıştır. Endüstri mirasının önemine ve kırsal kalkınmaya katkılarının araştırıldığı bu çalışmanın önemli başlıklarından biri de turizm olmaktadır. Kırsal kalkınma ile ilgili yapılmış olan tez ve yazılan makaleler genel olarak kırsal kalkınmayı turizm ile ilişkilendirmekte, belli tüzükler ile de destekleyerek sürdürülebilirliği yönünde katkılarından söz etmektedir. İncelenen örnekler de göz önüne alındığında endüstri yapılarının kültürel anlamda yeniden işlevlendirilmeleri

ya da konaklama alanı olarak yeniden işlevlendirilmeleri turizme hizmet vermektedir.

Taş, Eylemer ve Şemşit çalışmalarında (2016), bütünleşik kırsal turizme odaklanmış ve Avrupa Birliği Örneği üzerinden, konuya yaklaşımının gelişimini hazırlayan ekonomik ve sosyal süreçleri incelemiştir. Türkiye, AB'ye aday ülke olarak IPARD kapsamında kırsal kalkınma için mali yardım almakta ve kırsal kalkınma programında kırsal turizmi kırsal ekonomilerin çeşitlendirilmesinin araçlarından biri olarak benimsemiş bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye Turizm Stratejisi (2023) kapsamında alternatif ve tamamlayıcı turizm türlerinden biri olarak kırsal turizmin geliştirilmesi hedefi belirtilmiştir. Taş ve arkadaşları çalışmalarında Türkiye'nin, AB'den kırsal turizme ilgi duyan turistlerin tercih ettikleri temel kırsal turizm destinasyonlarından biri haline gelme imkanını vurgulamışlardır. Kaya ve Yılmaz da çalışmalarında (2018), Endüstriyel Miras Turizmi çerçevesinde Ayancık-Zingal Orman İşletmesini incelemiştir. Yıllardır işletilmeyip çürümeye terk edilmiş olan fabrika 2011 yılında hurda olarak satılmıştır. Fabrika ortadan kalkmış olsa da Ayancık geneline yayılmış olan ulaşım sistemine ait kalıntılar, fabrikanın sosyal tesisleri ve lojmanları, yine orman içi tesislerin bir kısmı bugün hala ayakta. Bu manada Ayancık ülke genelinde ender görülebilecek bir sanayi mirasına sahiptir. Yazarlar makaleleri ile endüstri miras alanını görünür kılmayı ve bu konuda yerel yönetim ve yerel kuruluşlarda farkındalık yaratıp hareketi geçilmesini, alan tahrip olmadan işlevlendirilip, bölgeye pozitif katkı sağlayacak bir anlamda geri kazanmayı amaç edinmişlerdir.

Endüstri Mirası rotası, yerli ve yabancı turist açısından kültürler arası deneyimlerin artırılmasına katkı sağlayacaklarına dair yaklaşımlarıyla yazarlar Parlapan, Kılıç ve Güney çalışmalarında (2023) İzmir kenti ve yakın çevresinde endüstriyel mirası incelemiştir. Deneyim artırmanın yanı sıra kimlik, kültür, özgünlük, farkındalık, bölgesel kalkınma ve sürdürülebilirlik gibi kavramlarla, endüstri mirası rotasını ilişkilendirmiş ve İzmir için üç aşamalı bir öneri geliştirmişlerdir. Bu sayede kent kimliğinin korunmasına ek olarak turizm aktiviteleri aracılığı ile kente ekonomik katkı da sağlanacaktır. İclal Kaya Altay çalışmasında ise (2019), orta ve küçük kentlerde endüstri mirasını korumanın önemine değinmiş, Silivri'de yer alan Varnalı Yağ Fabrikası örneği üzerinden bölgenin sürdürülebilir kalkınma açısından potansiyelini açığa çıkarmıştır. Bu anlamda kırsal gelişimi destekleyecek önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilen endüstri mirasının envanter çalışmalarının önemine vurgu yapmış ve bu anlamda farkındalığın artmasına katkıda bulunmuştur. Eyüpgiller ve Güler ise makalelerinde (2023), Güney Marmara kırsalında yüzlerce yıldır sürdürülen zeytin yetiştiriciliğinin fiziki ve somut olmayan izlerinin ve miras değerlerinin açığa çıkarılmasını hedeflemektedir. Doğa ve insan etkileşimi ile şekillendirilmiş bu değerler, Bursa'ya bağlı Gemlik İlçesi'ndeki "Umurbey kültürel peyzajı" örneğinde zeytinin "tarladan sofraya" olan

yolculuğu ve bölge kültürüne etkileri üzerinden ele alınmıştır.

Stevanovic, Arandjelovic ve Videnovic çalışmalarında (2017), Sırbistandaki endüstri yapılarının tehlike altında olduğuna dikkat çekmiş ve kırsal-yerel kalkınma için önemine vurgu yapmışlardır. Yazarlar, dönüşüm yöntemleri belirlemede gerekli saha araştırması ve arşiv materyalleri ile diğer belgelerin analizinin doğru yapılmasına dikkat çekerek öncelikle binanın tarihi, kültürel kimliği ve inşa edildiği bağlamın belirlenmesi gerektiğinin önemine değinmişlerdir. Binaların fiziksel durumunun iyileştirilerek yeniden işlevlendirilmesi, kırsal kesimde sosyal ve kültürel yaşamın merkezi olarak yeni bir kimlik yaratmak için bir alan yaratmaktadır. Mou, Chiu, Lan, Yang ve Gan çalışmalarında (2024), Çin’de Bing Köyü Çimento Fabrikasını bir vaka çalışması olarak ele almakta ve yerel kültür ile ekolojik olarak sürdürülebilir teknolojileri bütünleştiren bir kırsal endüstriyel miras yenileme planı önermektedir. Plan sadece Bing Köyü’nün kültürel özelliklerini derinlemesine entegre etmekle kalmamakta, aynı zamanda çok işlevli bölgesel planlama ve yeşil çatılar, güneş enerjisi kullanımı ve yağmur suyu yönetimi gibi bir dizi sürdürülebilir teknoloji kullanarak ekolojik restorasyon ve modern tasarım konseptleri aracılığıyla kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirlik arasında bir denge bularak çevreyi birleştirmeye çalışmaktadır. Bu sadece çevre ve kültürel mirasın uyumlu bir şekilde bir arada var olması için bir olanak sağlamakla kalmaz, aynı zamanda kırsal endüstriyel mirasın yenilenmesi için yenilikçi fikirler sunar.

Copic ve arkadaşları çalışmalarında (2014), madencilik ve metalürji endüstrisinin gerilemesi nedeniyle önemli yapısal değişikliklerin meydana geldiği Rhur bölgesindeki (Almanya) endüstriyel mirasın dönüşümünü ele almışlardır. Endüstriyel mirasın turistik cazibe merkezlerine dönüşümüne örnek olarak kullanılan kilit alanlar, Ruhr bölgesinin orta kesiminde, Emscher parkı boyunca uzanmaktadır. Çalışmada ayrıca, endüstriyel miras turizminin gelişim etkileri (çevresel, ekonomik, sosyo-kültürel) ve bunların Ruhr bölgesindeki belirli rekültivasyon prosedürleri aracılığıyla uygulanması da tartışılmaktadır. Tüm bunlar, turizmin endüstriyel mirasın yeniden canlandırılması ve korunması için bir araç olarak kullanıldığı sürdürülebilir kalkınmaya iyi bir örnek teşkil etmektedir. Almanya’daki bu olumlu yaklaşım ve deneyim, Avrupa kıtasındaki benzer alan ve bölgelere de uygulanabilir.

Oya Deniz Kentsel Belleğin Sürekliliği Bağlamında Bir Kültürel Rota Önerisi: Bursa Endüstri Mirası Rotası başlıklı tezinde (2022), zengin bir endüstri mirasına sahip olan Bursa’da bu mirasın izlerini koruyarak kentsel bellekte endüstri mirasının sürekliliğinin sağlanabilmesi amacıyla bir kültürel rota önerisi geliştirilmiştir. Bu bağlamda tez çalışması kapsamında Bursa kent kimliğinin oluşmasında büyük rol oynayan endüstri mirası niteliğindeki yapıların, kentsel bellekle kurduğu ilişki irdelenmiştir. Bursa endüstri mirasının kentlilerin

belleğindeki yerinin tespit edilmesinden hareketle mirasın sürekliliğinin sağlanmasına yönelik tekil yapı ölçeğinden yola çıkılarak kent ölçeğinde bir yaklaşım geliştirilmiştir. Bursa’nın geçmişten günümüze taşımakta olduğu endüstriyel kent kimliğinin izlerinin, sahip olduğu endüstri mirası yardımıyla okunabilmesi amacıyla kültürel rota önerileri kurgulanmıştır. Benzer bir yüksek lisans tezi ise Merve Çekirdek’in (2015) Türkiye’deki Akdeniz Tipi Yel Değirmenlerinin endüstriyel Miras Bağlamında Korunması ve yeniden Değerlendirilmesi isimli tezidir. Yel değirmenlerinin gelişimi incelendiğinde farklı tip yapıların varlığı tespit edilmiştir. Bunlardan Akdeniz Tipi yel değirmenleri Türkiye’nin Ege Bölgesi’nde yaygın olarak görülmektedir. Günümüzde bu yapılar, hızlı bir biçimde işlev kaybına uğramakta ve bunun sonucunda yok olma riski altına girmektedirler. Tez kapsamında, endüstri yapısı olan yel değirmenlerinin doğru tanımlanarak değerlendirilebilmeleri ve miras olarak algılanabilmeleri için; çevresel, mimari ve kültürel analizleri yapılmıştır.

Avrupa Endüstriyel Miras Rotası (ERIH), endüstriyel miras sektörünün önemi konusunda kamu bilincini artırmak ve bu alanlar arasında iş birliği ve ortak çalışma yoluyla kentsel alanlarda sürdürülebilir kalkınma uygulamalarını teşvik etmek amacıyla endüstriyel alanları ve müzeleri birbirine bağlayan bir pan-Avrupa ağıdır. ERIH, endüstriyel mirasla ilişkili ekonomik, kültürel ve sosyal değerlerin teşvik edilmesi ve Avrupa’da turizm ve eğitim için fırsatlar yaratılması açısından çok önemlidir. Yazarlar Yan, Li ve Zhang (2023), ERIH’i araştırma nesnesi olarak ele aldıkları çalışmalarında, Avrupa endüstriyel mirasının mekânsal dağılım özelliklerini ve etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Bu çalışmanın sonuçları, sürdürülebilir kentsel kalkınmayı ilerletmeyi amaçlayan kentsel ve bölgesel planlama çabaları için bazı çıkarımlara ulaşmıştır. Ayrıca, sosyal uyumu ve topluluk kimliği uygulamalarını teşvik ederken endüstriyel miras kurumlarını tanımlayarak ve koruyarak bir yer ve kimlik duygusunun geliştirilmesine katkıda bulunurlar. Sonuçlar aşağıdaki gibidir;

-Avrupa endüstriyel mirasının mekânsal dağılımının uyumlu bir dağılım gösterdiğini ve mekânsal dağılımın düzensiz olduğunu;

-Avrupa endüstriyel mirasının mekânsal dağılımının “çift çekirdek, çift merkez, bir kuşak, üç bölge ve çok sayıda dağınık nokta” oluşturduğunu, ağırlık merkezinin “önce kuzey sonra doğu” eğilimi gösterdiğini ve kuzey-güney hareketinin nispeten küçük olduğunu;

-Doğal ve sosyal faktörlerin bir kombinasyonunun endüstriyel mirasın mekânsal dağılımını şekillendirdiğini göstermektedir. Rakım, topografya ve hidrolojik özellikler gibi doğal koşullar, endüstriyel miras alanlarının dağılım modellerini etkilemektedir. Öte yandan, altyapı düzeyi, kültürel turizm potansiyeli ve sosyal kalkınma gibi beşeri faktörler de mekânsal dağılım modellerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Makalenin ulaşılan sonuçları, endüstriyel

miras alanlarına ilişkin koruma ve turizm uygulamalarına katkıda bulunmakta ve böylece sürdürülebilir kentsel kalkınma uygulamalarını teşvik etmektedir.

3. ENDÜSTRİYEL MİRAS KAVRAMI VE YEREL-KIRSAL KALKINMADA ENDÜSTRİYEL MİRASIN ROLÜ

Endüstriyel miras, sanayi devriminden günümüze kadar süregelen üretim süreçlerinin izlerini taşıyan, kültürel ve tarihi değer taşıyan fabrikalar, atölyeler, makineler, demiryolları, köprüler gibi yapılardan oluşur. Bu yapıların korunması ve topluma kazandırılması, geçmişin izlerini geleceğe taşımak açısından önemlidir. Endüstri mirasının anlam ve değeri, yapı veya sitlerin maddi doku ve bileşenlerinde, makinelerde, endüstri peyzajı olarak adlandırılan konumlarda, insanların anıları, yerel sanat ve gelenekler ile somut olmayan kayıtlarda ifade bulunmaktadır (ICOMOS,2011).

Endüstriyel miras, yalnızca fiziksel yapılar ve makinelerden ibaret değildir; aynı zamanda bir bölgenin kültürel ve tarihi geçmişini taşıyan, toplumsal hafızayı canlandıran önemli bir unsurdur. Endüstriyel yapılar ve alanlar, sanayi devriminden itibaren toplumsal ve ekonomik yaşamı dönüştüren, insanların yaşam biçimlerini, çalışma koşullarını, üretim süreçlerini ve toplumların gelişimini yansıtan mekânlar olarak kültürel değer taşırlar. Bu miras, tarihsel olayların ve toplumsal değişimlerin birer yansımasıdır. Endüstri mirası yapılar, dönemin teknolojik ve mühendislik başarılarının yanı sıra, o dönemdeki iş gücü, sosyal ilişkiler ve çalışma kültürünü de ortaya koyar. Endüstriyel alanlar, genellikle büyük bir iş gücünün bir arada çalıştığı ve toplumsal yapının şekillendiği yerlerdir. Örneğin, bir fabrikada çalışan işçilerin günlük yaşamını, iş süreçlerini ve sosyal etkileşimlerini anlamak, o dönemin sosyal yapısı hakkında bilgi vermektedir.

Endüstriyel mirasın tarihi değeri, bir bölgenin sanayileşme sürecindeki önemli aşamaları ve bu sürecin toplumsal sonuçlarını anlamamıza olanak tanır. Sanayi devrimi, tarihsel olarak dönüm noktalarından biri olup, tüm dünyada köklü değişimlere yol açmıştır. Bu değişim ekonomik ve teknolojik bir devrim ve aynı zamanda sosyal yapıyı dönüştüren, iş gücü, yaşam koşulları ve üretim biçimlerini köklü şekilde değiştiren bir süreçtir. Endüstriyel yapılar ve alanlar, bu tarihi sürecin somut örnekleridir. Örneğin, bir demir fabrikası, o dönemdeki teknolojik gelişmeleri, üretim süreçlerini ve ekonomik yapıyı yansıtır. Ayrıca, sanayileşmenin sosyal etkilerini, işçilerin yaşam koşullarını ve kentleşmenin nasıl şekillendiğini anlamamıza da yardımcı olur.

Endüstriyel miras alanları, kırsal ve yerel kalkınmanın önemli bir destekçisi olma potansiyeli taşımaktadır. Özellikle turizmde cazibe merkezi haline getirilerek kırsal alanların ekonomik olarak canlanmasına

katkı sağlar. Bu tür projeler, kırsal alanlarda kültürel turizm için yeni fırsatlar sunar ve böylece yerel ekonomiye doğrudan katkıda bulunmaktadır.

4. YEREL-KIRSAL KALKINMA KAVRAMI VE ENDÜSTRİYEL MİRASIN KIRSAL KALKINMA STRATEJİLERİNE ENTEGRASYONU

Kırsal ifadesi, istatistiksel amaçla kullanıldığında, genellikle nüfus yoğunluğunun azlığını işaret etmektedir. Kilometre kare başına 150 kişiden az kişinin yaşadığı yerler kırsal alan olarak kabul edilmektedir (Taş, Eylemer ve Şemşit, 2016). Bununla birlikte, kırsallığı tanımlamada doğal, ekonomik ve kültürel özellikler daha belirleyici olabilir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) 1994 yılında yaptığı tanıma göre nüfus yoğunluğu ve yerleşim alanlarının büyüklüğü; arazi kullanımında tarım ve ormancılığın ağırlığı, kültürel kimlik, miras ve sosyal yapıda gelenekselliğin korunması kırsal alanların başlıca özellikleridir (Taş ve ark., 2016). Kırsal alanlarda sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi kentsel alanlara göre daha düşüktür (European Commission, 2011' den aktaran, Taş ve ark., 2016.).

Kırsal planlama, kırdaki değişimi yönlendirmek üzere geliştirilen politikaların bir parçasıdır. Hedefi her zaman kentlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kırsal ekonominin devam ettirilmesi, kırsal alanda istihdamın sağlanması ve yaşam kalitesinin artırılması olmuştur. Bu amaçların gerçekleşmesi için merkezi kamu politikalarının ulusal ölçekten bölgesel ve yerel ölçeğe doğru kademeli ve tutarlı şekilde uygulanması gerekli görülmektedir (Öğdül, 2019). Öğdül'e göre (2019), 1970'lerin sonunda kırsal planlamada yukarıdan aşağıya yaklaşım, üç eğilim neticesinde gücünü kaybetmiştir. Birinci eğilim, giderek gelişen çevre hareketi ile birlikte kırsal mekânda insan kullanımının sorgulanmaya başlaması olmuştur (Hibbard ve Lurie, 2013). Kırsalın üretim mekânı olarak aşırı kullanımı, toprağın, suyun kirletilmesi en önemli eleştiridir. İkinci eğilim, kırsal planlamada yerel ölçeğin öne çıkması olmuştur. 1990'lardan sonra planlama paradigmasında yere duyarlılık, çeşitlilik, farklılık ve özgünlük arayışı planlamayı yerel ölçeğe doğru çekmiştir (Friedmann, 1993; Healey, 2010; Habermas, 1987; Öğdül, 2019). Kırsal planlamada da aynı şekilde yerele olan vurgu artarak, yerel farklılıkların planlamadaki önemi, bu farklılıkları anlamının ve planlama sürecine dâhil etmenin merkezi yaklaşımlarla mümkün olmadığı yönünde bir eğilim oluştu. Üçüncü eğilim ise, çok işlevlilikle birlikte farklı ve çelişen taleplerle baş edecek yönetim araçlarının, katılım mekanizmalarının zorunlu hale gelmesidir. Yukarıdan aşağıya, uzman odaklı yaklaşımın bu karmaşık yerel ilişkileri anlamada yetersiz olduğu kabul görmeye başlamıştır. Yerel toplulukların yerel sorunları daha iyi anlayacağı ve çözebileceği kabulüyle planlama sorumluluğunun yerel topluluklar ve sivil toplum

kuruluşları ile paylaşılması gündeme gelmiştir (Öğdül, 2019). Bu süreçte kırsal mekânın, giderek daha değerli bir politika ve uygulama alanı olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Yerel ölçekte temel konu, yerel farklılıkların yarattığı imkânları değerlendirerek kırsal yaşamın devamını sağlamak ve yaşam kalitesini yükseltmektir. 1990'lar sonrasında planlama paradigmasındaki değişim sonrası yerelliğin ve kültürel boyutun planlama pratiğine girmesi ile "yere duyarlı" bir planlama yaklaşımı önem kazanmıştır. Türkiye'de ise 2000'lerin ilk yıllarında AB mekânsal bütünleşme politikalarının etkisi ile kırsal alanlar ve kır - kent tanımları planlamada tartışılmaya başlanmış yeni tanımlar geliştirilmiş, ancak uygulamada karşılığını bulmamıştır (Öğdül, 2019).

Kırsal alanlar, genellikle daha düşük gelir seviyeleri, sınırlı altyapı ve iş fırsatlarının azlığı gibi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda kırsal kalkınma stratejileri, kırsal bölgelerde yaşam kalitesini artırmayı, ekonomik faaliyetleri çeşitlendirmeyi ve toplumsal refahı yükseltmeyi hedefler. Yerel - Kırsal kalkınma, bir bölgedeki ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınmayı sağlamayı amaçlayan bir süreçtir ve sürdürülebilir kalkınma ile benzerlik taşır. Aralarındaki en önemli fark; yerel - kırsal kalkınma, bir bölgenin mevcut kaynaklarını etkili bir şekilde kullanarak sosyal ve ekonomik gelişmeyi hedeflerken, sürdürülebilir kalkınma bu gelişimin ekosistem üzerinde olumsuz bir etki yaratmadan devam ettirilmesini amaçlar. Endüstriyel miras projeleri, yerel kalkınmaya katkı sağlarken bu yapıların sürdürülebilirlik ilkesine uygun olarak korunmasına da imkân tanır. Endüstriyel mirasın, kırsal kalkınma stratejilerine entegre edilmesi, bu hedeflerin gerçekleştirilmesine olumlu katkı sağlar.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Komisyonu, On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)'de Kırsal kalkınma ile ilgili stratejiler belirlenmiştir. Bu stratejilerden bir kısmı aşağıda yer almaktadır;

896. Yöreye ve mekâna özgü özellikler dikkate alınarak kırsal alanlarda yaşam kalitesinin artırılması için kamu hizmet sunumu iyileştirilecektir.

896.1. Kır ve kentin etkileşimini sağlayan ulaşım, iletişim ve enerji altyapısı güçlendirilecek, Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES) kapsamında köylerde ulaşım, kanalizasyon, içme suyu ve atık su altyapısının iyileştirilmesi sağlanacak, suyun etkin kullanılmasına yönelik proje ve uygulamalar sürdürülecektir.

897. Kırsalda nüfus kaybını önlemek ve tersine göçü sağlamak için beşeri ve sosyal sermaye geliştirilerek istihdam imkânları iyileştirilecek ve ekonominin çeşitlendirilmesi yoluyla kırsal alanların çekiciliği artırılabilecektir.

897.1. Kırsalda başta kadınlar ve gençler olmak üzere özel politika gerektiren gruplara yönelik yenilikçi sosyal programlar hayata geçirilecektir.

897.2. Kırsal nüfusun, nitelikli sağlık hizmetleri ile başta yaygın eğitim olmak üzere tüm eğitim hizmetlerine erişimi artırılacaktır.

897.3. Kırsalda yoksulluğun azaltılması amacıyla ölçek ve dayanışma ekonomisine önem verilerek üretici örgütleri sektörel işbirliği, satış ve pazarlama, üretim teknikleri, finansman ve mevzuat gibi konularda eğitimlerle desteklenecektir.

897.5. Kırsal mahalle, köy ve orman köylerinin sürdürülebilir geçim kaynaklarının oluşturulması için aile işletmelerine yönelik destekler geliştirilecektir.

898.3. Kırsal ekonominin büyümesi için desteklenecek tarım dışı sektörler çeşitlendirilecek, girişimcilik ve kırsal yenilikçilik teşvik edilecektir.

899.2. Kırsal toplumun çevreye olan duyarlılığının artırılmasına yönelik bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir (On İkinci Kalkınma Planı).

<u>Ekonomik Çeşitlenme:</u> Kırsal alanların genellikle tarım ve hayvancılık gibi geleneksel faaliyetlere dayanan ekonomileri endüstriyel mirasın yeniden işlevlendirilmesi ile çeşitlendirebilir. Endüstriyel yapılar, turizm, kültür sanatı, el sanatları ve yerel üretim gibi sektörlerin gelişimine katkı sağlayabilir. Bu da kırsal alanlarda yeni iş fırsatları yaratır ve ekonomik canlılık sağlar.	<u>Altyapı İyileştirmeleri:</u> Endüstriyel miras projeleri, altyapı eksikliklerini gidermeye yönelik fırsatlar sunabilir. Yeniden işlevlendirilen eski fabrikalar veya demir yolları, ulaşım altyapısının geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Ayrıca, bu projelerle birlikte modern enerji, su ve iletişim altyapılarının da iyileştirilmesi sağlanabilir.
<u>Sosyal Hizmetlerin Güçlendirilmesi:</u> Kırsal alanlarda sosyal hizmetlere erişim sınırlı olabilir. Endüstriyel miras projeleri, eğitim, sağlık ve kültürel faaliyetler için yeni mekânlar ve fırsatlar oluşturabilir. Ayrıca, toplumsal birlikteliği güçlendiren sosyal etkinliklerin düzenlenmesine olanak tanır.	<u>Çevresel Sürdürülebilirlik:</u> Endüstriyel miras projeleri, çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine de katkı sağlayabilir. Eski endüstriyel alanların yeniden kullanımında, çevre dostu malzemeler ve enerji verimliliği gibi uygulamalar devreye girebilir. Bu projeler, kırsal alanlarda doğa ile uyumlu bir kalkınma modeli oluşturulmasına olanak tanır.

Tablo 1: Kırsal Kalkınma Stratejilerine Endüstri Yapısı Katkısı

Stratejik plan incelendiğinde yukarıda yer alan maddeler doğrudan endüstri mirasının analizler sonucu uygun işlev ile yeniden kullanılması ile desteklenebilecek maddelerdir. Örneğin Endüstri mirasının yere özgü mimari özellikleri ve yere özgü üretim kolu, üretim biçimi ve hikayesi doğrudan yöreye ve mekana özgü özellikler ile gelişmiştir. Zeytinin yoğun olarak ekildiği bir coğrafyada zeytinyağı üretimi ile ilgili endüstri mirası olması olasılığı yüksektir. Bir takım sebepler ile faaliyet dışı kalmış bu tür endüstri mirası yapıları yeni işlevler ile

hem hafızada yer almaya devam edecek hem de diğer maddelerde yer alan girişimcilik, istihdam gibi kazanımlar için değerlendirilebilecektir.

Kırsal kalkınma stratejileri incelendiğinde genellikle dört temel unsur etrafında şekillendiği söylenebilir; ekonomik çeşitlenme, altyapı iyileştirmeleri, sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi ve çevresel sürdürülebilirlik (Tablo 1). Endüstriyel miras, bu stratejilerin her birine katkıda bulunacak potansiyele sahip bir araç olarak görev alabilir.

Endüstriyel mirasın kırsal kalkınma stratejilerine entegrasyonu, yerel kalkınmanın desteklenmesinde önemli bir rol oynar. Bu miras alanlarının yeniden işlevlendirilmesi, kırsal alanların ekonomik çeşitliliğini artırırken, aynı zamanda kültürel ve tarihsel değerlerin korunmasına katkı sağlar.

5. KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM, YEREL- KIRSAL KALKINMA BAĞLANTISI

Endüstriyel miras alanları, kültür turizminin gelişmesi açısından büyük bir fırsat sunar. Kültürel ve tarihi değere sahip bu yapıların turizme kazandırılması, kırsal ekonomiyi destekler ve yerel halk için ekonomik fırsatlar yaratır. Ayrıca kültür turizmi, bölgesel kalkınmaya doğrudan katkıda bulunarak bölgenin cazibe merkezine dönüşmesine olanak sağlar. Avrupa Birliği için (AB) turizm, istihdam, ekonomik büyüme ve sosyal kalkınma üzerindeki etkileri itibarıyla, özellikle ekonomik gerileme ve işsizlik sorunu yaşayan bölgeler için önem taşımaktadır (European Commission, 2016'dan aktaran Taş ve ark. 2016). AB turizme yönelik olarak, ulusal politikaları tamamlayıcı nitelikte politikalar geliştirmekte ve bu şekilde turizm alanında yaratılan katma değerın Avrupa düzeyinde ortaya çıkmasını amaçlamaktadır. AB'nin tarım, bölgesel kalkınma, ulaşım gibi farklı politikaları, hem turizm üzerinde etki yaratmakta hem de turizm alanındaki gelişmelerden etkilenmektedir. Bu nedenle farklı politikaların bütünlük bir yaklaşımla geliştirilmesi, gereklilik haline gelmektedir Endüstriyel miras alanları, kırsal ve yerel kalkınmanın önemli bir destekçisi olabilir. Özellikle turizmde cazibe merkezi haline getirilerek kırsal alanların ekonomik olarak canlanmasına katkı sağlar. Bu tür projeler, kırsal alanlarda kültürel turizm için yeni fırsatlar sunar ve böylece yerel ekonomiye doğrudan katkıda bulunmaktadır (Taş ve ark., 2016). Kırsal turizm, turizm aracılığı ile kırsal alanlarda ekonomik kalkınmayı desteklemektedir (Cawley ve Gillmor, 2008: 301). Kırsal turizm, yerel kültür, doğal çevre ve tarımın bir arada olduğu ve diğer turizm çeşitleriyle rahatlıkla bütünleştirilebilen bir turizm çeşidi olarak tanımlanabilir (Soykan, 2003: 2).

Endüstriyel miras, kırsal alanlarda kültürel ve sanatsal bir odak noktası haline gelebilir. Eski fabrikalar veya maden ocakları, müze, sanat galerisi veya kültürel etkinliklerin düzenlendiği mekânlara dönüştürülebilir.

Bu tür dönüşümler, yerel turizmi canlandırır ve bölgeye dışarıdan ziyaretçilerin gelmesine olanak tanır. Turizm sektörü, yerel ekonomiye katkı sağlarken, yerel halk için de yeni iş fırsatları yaratır.

Uygulanacak kırsal turizm çeşidi, bölgenin bulunduğu yere, kaynaklarına ve pazarına bağlı olsa da, AB politikaları, turistik hizmetlerde kalite yönetiminin uygulanmasına öncelik vermektedir (European Commission, 2000). Bu kapsamda, Avrupa Komisyonu 2000 yılında yayınladığı Kaliteli Kırsal Turizme Doğru: Kıyı Destinasyonları için Bütünlük Kalite Yönetimi isimli belgede, farklı türdeki kırsal turizm destinasyonları için bazı öncelikleri tanımlamıştır. Bu önceliklerin arasında endüstri mirası ile ilgili öncelik şu şekilde tarih edilmiştir;

Küçük tarihi kasabalar ve köyler ve zengin tarihi, mimari, kültürel veya endüstriyel mirası ile karakterize edilen kırsal bölgeler için öncelikler: Tarihsel alanlar ile toplum arasında bağ kurulması, binaların korunması ve kaliteli konaklama imkanı ve diğer olanakların sağlanması (European Commission, 2000).

Sürdürülebilir turizm ve klasik turizmin farkı, gidilen yerin insanları ile onların yaşam ortamlarında beraber olmak, kültürü olduğu gibi kabul etmek ve doğa içinde konfor yerine, doğanın verdikleriyle yetinmektir. Sürdürülebilirlik kavram çevrenin tüm kaynaklarından Koruma-Kullanma Dengesi'ni sağlanarak yararlanmaktadır (Mikaeili, Memlük, 2013). Sürdürülebilir turizm planlama çalışmalarında amaç kısa sürede en fazla turisti bölgeye çekmek değil, yerel halkın kimliğini korumak, yaşam standartlarını yükseltmek, tarihi ve doğal değerlerin korumak, yerel halkın turizme katılması hedeflenmektedir.

Endüstriyel mirasın çevre dostu bir şekilde yeniden işlevlendirilmesi, kırsal kalkınma stratejilerinin çevresel sürdürülebilirlik boyutunu güçlendirir. Eski fabrikaların veya sanayi tesislerinin, modern enerji verimliliği ve geri dönüşüm süreçlerine entegre edilmesi sağlanabilir. Ayrıca, bu projelerde yerel ekosistemlerin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi öncelikli hedeflerden olmalıdır.

Endüstriyel miras, kırsal alanlarda eğitim faaliyetleri için de kullanılabilir. Yeniden işlevlendirilen endüstriyel alanlar, eğitim merkezlerine dönüştürülerek bölge halkına yönelik eğitim ve beceri kazandırma programları sunabilir. Ayrıca, yerel halkın endüstriyel mirasın önemine dair bilinçlendirilmesi, bu alanların korunmasını teşvik edebilir.

6. ENDÜSTRİYEL MİRASIN YEREL - KIRSAL KALKINMAYA KATKISI

Dünyada endüstri miras alanlarının yeniden işlevlendirilerek kırsal kalkınmada etkili bir araç olabileceğini gösteren pek çok örnek bulunmaktadır. Bu tür projeler, sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal kalkınma açısından da önemli başarılar elde etmektedir

6.1. Belçika, Bois du Cazier Kömür Madeni

1956 yılında, Bois du Cazier'deki Belçika kömür madeninde Avrupa kömür madenciliği tarihinin en kötü maden felaketlerinden biri meydana gelmiş, yangında pek çok insan hayatını kaybetmiştir. Maden birkaç yıl sonra temelli kapanmış, yıllarca kullanılmamış, bakımsız ve atıl durumda kalmıştır. Günümüzde Bois du Cazier madenleri, Belçika kömür madenciliğinin bir anıtı olarak UNESCO Dünya Mirasının bir parçasıdır ve bünyesinde müze ve anıt ile ziyaretçilerine dönemin endüstri teknolojisi, yörenin tarihi kimliği ve sosyal kimliği hakkında pek çok bilgi vermektedir (Şekil 1).

Şekil 1: Bois du Cazier Madenleri, Belçika (Westwards, 2024).

Bois du Cazier, Cazier Ormanı anlamına gelmektedir. Güney Belçika'daki Charleroi bölgesi kömür açısından zengindir ve 19. yüzyıla gelindiğinde bu durum sanayileşmenin başlangıcı için bir değer haline gelmiştir. Girişimciler hızla kömürden faydalanmaya başlamışlardır. Belçika, İngiltere'den sonra dünyanın en sanayileşmiş ikinci ülkesi haline gelmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında Belçika işgücü sıkıntısı çekmektedir. Haziran 1946 gibi erken bir tarihte Belçika hükümeti İtalyan hükümetiyle öncü bir anlaşma yapmış ve özellikle kömür madenciliği sektörü için İtalya'dan işçi temin etmiştir (ICOMOS Report, 2011). Yaklaşık 50.000 İtalyan erkek çalışmak üzere Belçika'ya gelmiş, bazıları zorlu maden koşullarını tecrübe ettikten sonra İtalya'ya geri dönmüş, ancak çoğu kalmıştır. İki dünya savaşından sonra madenler bakımsızdır ve özellikle işgücü eksikliği vardır ancak hükümet, çelik, otomobil parçaları ve ağır sanayiye odaklanan Belçika ekonomisinin yeniden inşası için kömür madenciliğinin çok önemli olduğuna inanmaktadır. 8 Ağustos 1956 sabahı, yaklaşık yarısı İtalyan olan 275 madenci her zamanki gibi madene girmiştir ancak çıkan büyük yangında 262 işçi trajik bir şekilde ölmüştür.

Kazadan sonra Bois du Cazier madeni 1967 yılında tamamen kapanmadan önce birkaç yıl daha faaliyetlerine devam etmiştir. Güvenlik sorunları, bazı iyileştirmelere rağmen, nihayetinde kapanmış ve zamanla, araziler bakıma muhtaç hale gelmiş ve binaların çoğu yıkılmıştır. Yıllar sonra eski işçiler, madenciler ve bölge sakinleri bir araya gelip, madencilik mirasını korumaya karar vermiş ve binayı bir müzeye dönüştürmüşlerdir (Şekil 2).

Şekil 2: Bois du Cazier Madenleri, Belçika – Müze olarak dönüşüm (Westwards, 2024).

Alanda yeniden inşa edilen binaların yanı sıra orijinal lokomotifler, kömür tekneleri ve geriye kalan birkaç yapı bulunmaktadır (Şekil 3). Ana bina sanayi devrimine odaklanan bir müzeye ev sahipliği yapmaktadır. Müze, Güney Belçika'daki kömür madenciliği, demir eritme ve ağır sanayi hakkında bilgi sunmaktadır. Yeniden inşa edilen tavan çerçevesinin altında, 1956 yılında meydana gelen maden kazasında hayatını kaybeden 136'sı İtalyan 262 kişi için bir anma alanı bulunmaktadır. Duvarlar, İtalyan ailelerin günlük yaşamlarını tasvir eden resimlerle kaplıdır. Ayrıca 8 Ağustos 1956'da meydana gelen maden kazasıyla ilgili müze de burada hayatını kaybeden göçmen işçilerin hikâyesini anlatmaktadır. İtalyanların yanı sıra diğer işçilerin çoğu da yabancısıdır.

Şekil 3: Bois du Cazier Madenleri, Belçika – Alandan farklı görseller (Westwards, 2024).

Halk Endüstriyel mirasın kırsal kalkınmada etkin bir şekilde kullanılabilmesi için, bu yapıların yeniden değerlendirilmesi önemlidir. Bu süreçte, atıl durumdaki eski fabrikalar, maden ocakları ve endüstriyel tesisler turizm, sanat ve kültürel etkinlikler gibi amaçlarla yeniden işlevlendirilir. Örneğin, eski bir maden sahasının müze haline getirilmesi, o bölgedeki ekonomik canlılığı artırır ve topluma tarihsel bir değer sunar. Endüstri yapılarının yerel- kırsal kalkınmaya katkıları üç başlık altında özetlenebilir;

Turizm ve ziyaretçi çekme potansiyeli: Endüstriyel miras, turistik çekim merkezleri olarak kırsal alanlarda önemli bir etkiye sahiptir. Maden müzeleri, demir yolları, endüstriyel yapılar ve bu tür alanlar, turistler için cazibe merkezi haline gelir.

İstihdam ve ekonomik gelişime katkıları: Endüstriyel miras projeleri, kırsal bölgelerde istihdam yaratmak ve ekonomik gelişimi desteklemek açısından önemli fırsatlar sunar. Bu projeler, eski endüstriyel

yapıların yeniden işlevlendirilmesi yoluyla birçok yeni iş alanı yaratabilir. Hem doğrudan hem de dolaylı olarak, bu tür projeler kırsal ekonomilerin canlanmasına katkıda bulunur. Örneğin, restorasyon çalışmaları, rehberlik hizmetleri, inşaat ve bakım işlerinden oluşan farklı sektörlerde istihdam sağlanır. Turizm, restoranlar, oteller ve perakende sektörü gibi alanlar büyürken, yerel üreticiler ve tedarikçiler için de yeni iş fırsatları doğar. Bu projeler ayrıca, kırsal alanlardaki küçük işletmelerin gelişmesine katkıda bulunarak, ekonomik çeşitliliği artırır. Endüstriyel miras projeleri, kırsal bölgelerde uzun vadeli ekonomik sürdürülebilirliği destekler. Yerel girişimcilik ve Kobi'lerin gelişimi, bu projelerin sağladığı fırsatlar sayesinde teşvik edilir. Ayrıca, bu projeler yerel toplulukların bağımsızlığını artırarak, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlar.

Eğitim ve toplumsal farkındalık aracı olarak rolü: Endüstriyel miras, kırsal bölgelerde eğitim ve toplumsal farkındalık oluşturma açısından önemli bir araçtır. Bu projeler, hem eğitim fırsatları sunar hem de yerel halkın geçmişle bağ kurmasını sağlar. Endüstriyel miras projeleri, toplumsal farkındalık oluşturmak için sergiler, etkinlikler ve eğitim programları düzenler. Bu projeler, yerel halkı geçmişin değerini anlamaya teşvik eder ve kültürel mirasın korunmasını destekler. Halkın katılımı ve bilinçlendirme kampanyaları, mirasa olan ilgiyi artırır. Endüstriyel miras projeleri, sürdürülebilir kalkınma bilinci yaratır. Eğitim programları, çevre dostu uygulamalar ve yerel değerlerin korunması üzerine toplumsal bilinç oluşturur. Bu projeler, hem geçmiş hem de geleceği koruma açısından önemli bir rol oynar.

7. SONUÇ

Kırsal alanlar dünyada olduğu gibi Türkiye'de de değişim içerisinde. Bu değişim dünyadaki genel eğilimi izlese de her kırsal bölgede, hatta her yerleşmede farklı şekilde gerçekleşmektedir. Kırsal planlama sürecinde bu genel eğilimlerin farkında olarak yerelin kendine özgü varlığıyla hassas bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Kırsala yapılacak her türlü mimari-mekansal müdahalede doğaya etkileri iyi analiz edilmeli, yerel kodlara zarar vermeyen, onları dönüştürmeyen ve yok etmeyen yaklaşımlarla, insanın doğal yaşamın bir parçası olduğu bilinciyle hareket edilmelidir. Bu nedenle dönüşüm planlama süreçlerine yerel halkın katılımı oldukça önemlidir.

Osmanlı İmparatorluğundan günümüze ayakta kalan endüstri yapısı bulunmaktadır. Çoğunluğu İstanbul ve yakın çevresinde yer almaktadır. Anadolu ve Trakya'da çoğu 20. yüzyıl başına dayanan yağ, iplik ve bez fabrika yapıları ile halı, kilim dokuma tezgahları, geleneksel un ve su değirmenlerine ait yapı ve kalıntılara rastlanabilmektedir. Ancak bu alanların korunabilmesi için kırsal alanlar, küçük ve orta ölçekli yerleşmeler yönünden kültürel miras envanter çalışmasının hızla tamamlanması ve mekansal ölçeğine uygun kalkınma politikaları ile uyumlu mekansal planlama ve tasarıma ihtiyaç olduğu görülmektedir. Orta ve küçük ölçekli

kentlerde endüstri mirasının korunması kültürel mirası, kentsel alanlar ve kırsal peyzajın geliştirilmesine katkı sağlayacak, aynı zamanda bu kentlerin ekonomik, kültürel çekiciliklerinin artırılmasına yolu ile bu kentlerin bölge ve kırsal alan üzerindeki hizmet kapasitesini yükseltecektir.

Kültürel mirasın önemli bileşenlerinden biri olan endüstri mirası kırsal kalkınmada stratejik bir rol oynamaktadır. Bir zamanlar kırsal yerleşimlerde yer alan endüstri alanlarının kullanılmadıkları dönemde aldıkları hasarlar restore edildikten sonra doğru bir analiz sonucu, yerel halkın ve sivil toplum kuruluşlarının da katkılarıyla ihtiyaca ve istihdama yönelik işlevlendirilmeleri sonucu değerlendirilerek yeniden kullanımı, kırsal ekonomilerin canlanmasına önemli katkılar sunmaktadır. Gelecekte bu tür projelerin desteklenmesi kırsal kalkınma açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

- Cawley, M. ve Gillmor, D., (2008). Integrated Rural Tourism: Concepts and Practice", *Annals of Tourism Research*, Cilt.35, S. 2, ss.316-337.
- Copic S., Dordevic J., Lukic T., Stojanovic V., Sukicin S., Besermenji S., Stamenkovic I., Tumaric A., (2014). Transformation of Industrial Heritage - an Example of Tourism Industry Development in the Ruhr Area (Germany), *Geographica Pannonica* • Volume 18, Issue 2, 43-50.
- European Commission, (2000). Europe, the World's No 1 tourist destination – a new political framework for tourism in Europe'dan aktaran Taş ve ark., 2016, Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0352&from=EN> (erişim tarihi: 11 Mayıs 2015).
- Çekirdek M., (2015). Türkiye'deki Akdeniz Tipi Yel Değirmenlerinin Endüstriyel Miras Bağlamında Korunması Ve Yeniden Değerlendirilmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Restorasyon Anabilim Dalı, Tarihi Çevre Değerlendirilmesi Programı'nda hazırlanan yüksek lisans tezi.
- Deniz O. (2022). Kentsel Belleğin Sürekliliği Bağlamında Bir Kültürel Rota Önerisi: Bursa Endüstri Mirası Rotası, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı'nda hazırlanan yüksek lisans tezi.
- European Commission, (2011). Lessons for Integrating Tourism into Sustainable Rural Development'den aktaran, Taş ve ark., DG Environment News Alert Service, http://ec.europa.eu/environment/integration/research/newsalert/pdf/247na6_en.pdf (erişim tarihi: 20 Ağustos 2016)
- European Commission, (2016). Overview of EU Tourism Policy'den aktaran, Taş ve ark., 2016. https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/policy-overview_en (erişim tarihi: 06 Eylül 2016).
- Eyüpgiller D. S., Güler K., (2023). Güney Marmara Kırsalında Zeytin Yetiştiriciliği ve Üretim Mirası Değerleri: Umurbey Kültürel Peyzajı Örneği, Disiplinlerarası Yaklaşımlarla Kırsal Endüstri Mirası, Editörler: Füsun Baykal, Arife Karadağ, ISBN: 978-605-338-433-5, Ege Üniversitesi Rektörlüğü, İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı, Basım ve Yayınevi Şube Müdürlüğü Bornova-İzmir, ss: 449-476.
- Friedmann, J. (1993), "Toward a Non-Euclidian Mode of Planning", *Journal of The American Planning Association*, 59:4, 482-485
- Habermas, J. (1987), "The Theory of Communicative Action", vol. 2., *Liveworld and System: A Critique of Functionalist Reason*, Translated by Thomas A. McCarthy. Boston, Ma: Polity Press
- Healey, P. (2010), *Making Better Places: The Planning Project in the Twenty-First Century*, Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Hibbard, M., S. Lurie (2013), "The New Natural Resource Economy: Environment and Economy in Transitional Rural Communities", *Society and Natural Resources*, 26 (7): 827-844
- ICOMOS Report, (2011). UNESCO World Heritage Center, <http://whc.unesco.org> Mining Sites of Wallonia (Belgium) No 1344rev.
- ICOMOS-TICCIH (2011), Endüstri Mirası Sitleri, Yapıları, Alanları ve Peyzajlarının Korunması için Dublin İlkeleri" http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0914779001536912340.pdf (erişim tarihi: 03.01.2025)
- Kaya Altay, İ. (2019). Orta ve Küçük Kentlerde Endüstri Mirasını Koruma: Silivri "Varnalı Yağ Fabrikası, International Conference on Contemporary Affairs in Architecture and Urbanism (ICCAUA-2019) 9-10 May 2019, s: 549-567.
- Kaya M., Yılmaz C., (2018). Endüstri Miras Turizmi İçin Bir Örnek: Ayancık-Zingal Orman İşletmesi (Sinop), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi XLIV*, 2018/1, 121-162
- Mikaeili M., Memlük Y., (2013). Kırsal Turizm ve Kültürel Turizmin Bütünleşmesi ve Kırsal Sürdürülebilir Kalkınma, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3 (2): 87-91.
- Mou L., Chiu C., Lan K., Yang C., Gan Z., (2024). Challenges and Opportunities in Transforming Rural Industrial Heritage: The Bingcun Cement Plant Case Study, *ICUEMS2024, E3S Web of Conferences* 565, 01024 .
- On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Planı_2024-2028_11122023.pdf (erişim tarihi: 06.01.2025).
- Öğdül, H., (2019). Kırsal Alanların Değişimi ve Kırsal Planlama Çerçevesinde Bir Değerlendirme, *Mimarist*, 2019/3, ss: 41-49.
- Parlapan G., Ecemiş Kılıç S., Efe Güney M., (2023). İzmir Kenti ve Yakın Çevresinde Endüstriyel Miras Rotası Önerisi, *Ege Coğrafya Dergisi*, 32(1), 2023, s. 89-113,

Soykan, F., (2003). Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi, Ege Coğrafya Dergisi, cilt.12, ss.1-11.

Stevanovic d., Arandjelovic M., Videnovic A., (2017). Industrial Heritage in the Functiona of Development of Rural Areas, Bulgaristan ve Avrupa’da Kırsal Alanlarda İnovasyon, Kalkınma ve Sürdürülebilirlik, Bildiriler Kitabı; Editör; Profesör Doktor Tanya Nedelcheva, Omda Yayınları.

Taş, İ., Eylemer, S., Şemşit, S., (2016).Kırsal Turizme Bütünleşik Yaklaşım: Avrupa Birliği Örneği, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - Yıl 9, Sayı 2, ss:877-904.

Westwards, 2024. <https://westwards.de/2024/09/bois-du-cazier/> (erişim tarihi: 06.01.2025).

Yan M., Li Q., Zhang J., (2023). Rethinking Industrial Heritage Tourism Resources in the EU: A Spatial Perspective, A Spatial Perspective. Land 2023, 12, 1510.